

Resultaten van het jaar van de Watersnip *Gallinago gallinago* in 2006

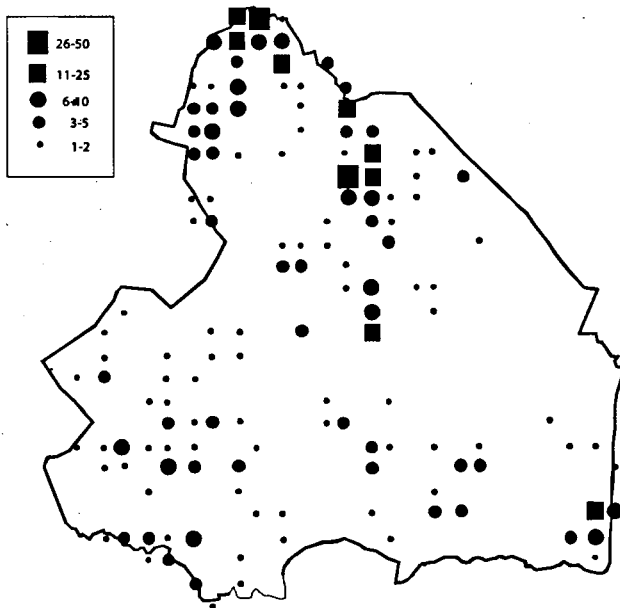
Bert Dijkstra, Remco Drewes, Hans Olk,
Harold Steendam & Arend J. van Dijk

In 2006 was de Watersnip in Drenthe de vogel van het jaar. Als broedvogel is deze snip in Drenthe al jarenlang in aantal aan het teruglopen. Toch zijn er gebieden waar hij het nog verbazingwekkend goed doet. In 2006 is een poging ondernomen om in een jaar tijd de totale Drentse broedpopulatie te inventariseren door in elk geval alle belangrijk geachte gebieden onder de loep te nemen. In vergelijking met vorige Drentse totaaltellingen is de broedpopulatie na 1990 niet veel gewijzigd met nog steeds een totaal tussen de 200 en 400 paren, maar de verspreiding laat wel veranderingen zien. Op lange termijn (vanaf 1970-75) is de Drentse populatie echter met ruim 70% teruggelopen. Waar zitten in Drenthe nog Watersnippen en waarom juist daar?

De Watersnip is opgenomen in de nieuwe Rode Lijst van de Nederlandse Broedvogels in de categorie bedreigd. Dat wil zeggen een soort die sterk is afgenomen en zeldzaam tot zeer zeldzaam is (van Beusekom *et al.* 2005). Ten tijde van de Atlas van de Nederlandse Broedvogels in 1998-2000 zaten in ons land 1200-1500 broedparen. Rond 1960 zouden dit naar schatting 10.000 zijn geweest: een afname van ongeveer 85 %! Deze enorme achteruitgang is vooral het gevolg van ontwatering en grondegalisering (het verdwijnen van natte plekken en greppels en sloten). Tevens spelen hoge beweidingdruk, het frequent en vroeg maaien en kunstmestgebruik een rol. Het is dan ook vanzelfsprekend dat de grootste achteruitgang in landbouwgebieden heeft plaatsgevonden. De laatste jaren lijken Watersnippen zich alleen in reservaten te handhaven. Deze onderwerpen spelen niet alleen in de rest van Nederland, maar ook volop in Drenthe zo blijkt uit de resultaten van de inventarisatie in 2006.

Terugblik

In de eerste Drentse Avifauna (van Dijk & van Os 1982) wordt de soort nog als een vrij talrijke broedvogel omschreven (251-1500 paren). Dan is de Watersnip echter al op veel plaatsen achteruit gegaan of geheel verdwenen. Als oorzaken worden genoemd bebossing (!), het omzetten van heide en hoogveengebieden in bouwlanden, kanalisatie van beken, ontwatering, ruilverkaveling en de toenemende intensivering in de veehouderij. Voor 1974-76 wordt een (gecorrigeerde) totaalschatting van Drenthe gegeven van 1000 paren en voor 1977-80 van 600 paren (van den Brink *et al.* 1996). Daarna zakten aantallen tot 200-400 paren in 1990-95 en (afgerond) 250-300 in 1998-2000 (van Dijk 2003). Afname speelde zich vooral af in agrarische gebieden. Graslandreservaten en gebieden met aangepast beheer en natte heide- en hoogveengebieden onttrekken zich in het algemeen aan de malaise.

Figuur 1. Verspreiding van de Watersnip in Drenthe in 1978-1993 per kwartblok (2500x2500 m) (gegevens provincie Drenthe; zie van der Brink *et al.* 1996).

Distribution of the Common Snipe in Drenthe 1978-93 per square of 2500x2500 m.

Een vergelijking tussen de verspreidingskaarten in Vogels van Drenthe (1975-79) en Broedvogels van Drenthe (1978-93) laat opvallende terugloop zien in de beekdalen van de Hunze, Vledder- en Wapserveense Aa, Oude Vaart, Mars- en Westerstroom en in de regio Meppel-Nijveen (Figuur 1). Gebieden met nog aanzienlijke populaties toentertijd waren het Leekstermeer-Matslootgebied en de stroomdalen van Groote/Oostervoortsche Diep, Drentsche Aa, Elperstroom en delen van de Wapserveense Aa. Verder zaten er flinke aantallen in het Bargerveen. Al deze gebieden zijn halfnatuurlijke graslanden en heidevelden met een hoge waterstand en hoogveengebieden. Ten opzichte van de situatie in 1978-1993 is duidelijk te zien dat het aantal Watersnippen in 2006 in de omgeving van het Leekstermeergebied en Peizermeden sterk in aantal achteruit is gegaan. Hetzelfde beeld zien we in het Reestdal en de Elperstroom, maar ook in het hoogveenreservaat Bargerveen. In deze gebieden is ten opzichte van de jaren tachtig het areaal reservaatgebied toegenomen. In de beekdalen van de Oude Vaart, Ruiner Aa en grote delen van het Drostendiep (uitgezonderd Broeklanden en Geeserstream) en de Haar bij Laaghalen is de Watersnip vrijwel geheel verdwenen. In het Dwingelderveld, Fochteloërveen en Tempelstukken bij Norg heeft de Watersnip zijn positie versterkt, terwijl het Drentsche Aa gebied weinig verandering laat zien. Deze algehele terugloop wordt ook weerspiegeld in de veranderingskaart in de Broedvogelatlas (Brandsma 2002), waaruit blijkt dat de Watersnip ten opzichte van de jaren zeventig van de vorige eeuw uit 50 Drentse atlasblokken is verdwenen; dat is bijna uit de helft van de provincie! In 1998-2000 zat 20% van de Nederlandse populatie (1200-1500 paar) in Drenthe, terwijl dit ten tijde van Broedvogels van Drenthe nog 12% was. Daarmee is de teloorgang van de Watersnip in Drenthe iets minder groot dan landelijk en is de provincie voor broedende Watersnippen van nationale betekenis. Om dit alles in perspectief te plaatsen: in Europa broeden 1 tot 1,5 miljoen Watersnippen, voor het merendeel in Europees Rusland, Noorwegen, Zweden, Finland en Wit-Rusland (Thorup 2006).

Opzet en werkwijze

Onderzochte gebieden: Vanwege het geconcentreerd voorkomen van de Watersnip was het mogelijk om door middel van een relatief beperkte telinspanning een groot deel van de broedvogelpopulatie in één seizoen in kaart te brengen. De verspreiding is sterk gebonden aan extensief beheerde natte graslanden in de beekdalen, waar volgens Van den Brink *et al.* (1996) ongeveer tweederde van de Drentse Watersnippen broedt. De rest broedt op natte heide- en hoogveengebieden en in besloten cultuurlandschappen. Uitgaande van deze wetenschap heeft de inventarisatie in 2006 zich met name gericht op gebieden met natte graslanden, heide- en hoogveengebieden. Ongeveer 70% van deze gebieden zijn proefvlakken van het BMP. In potentieel geschikte gebieden die niet worden bestreken door het BMP is aanvullend onderzoek verricht. Veldwerk en interpretatie: Het veldwerk in BMP-proefvlakken is uitgevoerd conform de BMP-handleiding (van Dijk 2006) met 5 tot 12 bezoeken in maart-juni. In 2006 zijn elders in Drenthe Watersnippen geïnventariseerd door minimaal drie gebiedsdekkende bezoeken tussen half april en begin juli te brengen, waarbij alle waarnemingen van Watersnippen werden ingetekend op een kaart. Interpretatie van deze gegevens conform de BMP-handleiding komt er op neer dat een eenmalige waarneming van een territoriale Watersnip tussen 20 april en 30 juni in principe genoeg is voor het aannemen van een territorium. Vanaf 15 mei (verondersteld einde van de doortrek) geldt dat ook voor eenmalige waarnemingen van zich niet territoriaal gedragende Watersnippen. Waarnemingen gedaan tijdens hetzelfde bezoek zijn als uitsluitend beoordeeld als ze meer dan 1000m uit elkaar lagen (conform fusie-afstand; zie van Dijk 2006). Mits voldaan aan de criteria zijn ook losse meldingen bij het onderzoek betrokken. De inventarisatie van Watersnippen wordt bemoeilijkt doordat doortrek tot diep in mei kan aanhouden. Op hetzelfde moment kunnen de plaatselijke broedvogels al op hun nesten zitten of zelfs kuikens hebben. Doortrekkers vertonen in de regel geen territoriaal gedrag, waardoor ze voor een geoefende vogelaar toch redelijk eenvoudig van de plaatselijke broedvogels zijn te onderscheiden. Precieze gegevens over de waarneemkans van (territoriale) Watersnippen zijn niet voorhanden, maar in Friesland bleek het aantal waarnemingen van territorium- en nestindicerende snippen het grootst tussen half april en half juni, terwijl waarnemingen van niet-territoriale vogels alleen in april hoog lag (Nijland 2000). Ervaren inventariseerders weten echter dat Watersnippen een zeer grillig activiteitspatroon laten zien, met soms tientallen procenten verschil tussen dagen of dagdelen (bijv. 1 baltsende snip in de ochtend en 12 baltsende tijdens zacht weer op de avond van dezelfde dag). De massa van de Drentse gegevens is afkomstig van BMP-proefvlakken, waar met 5 tot 12 bezoeken dit probleem in het algemeen in voldoende mate zal zijn afgedekt.

Resultaten

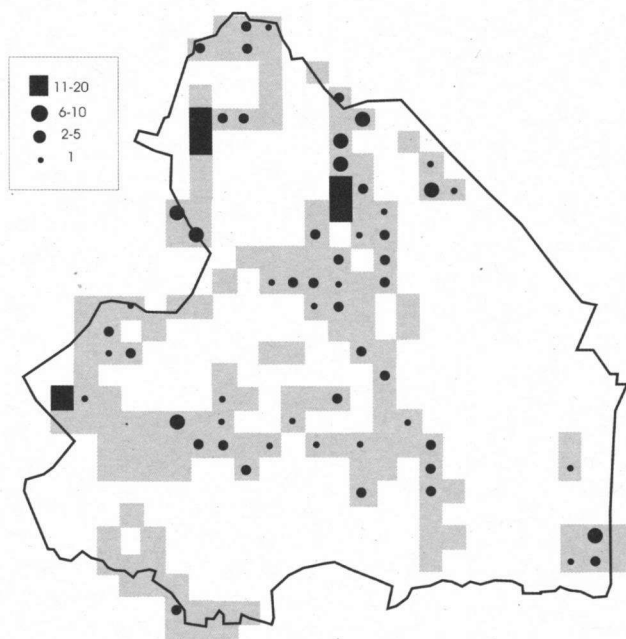
In 2006 werden 258 territoria doorgegeven (Figuur 2). Hiervan werden er 223 vastgesteld in BMP-gebieden en 35 in extra getelde gebieden. Ruim 80% werd vastgesteld in zeven gebieden (Tabel 1). Het Drentsche Aa-gebied met meer dan 100 paar steekt er met kop en schouders boven uit. Het Oostervoortsche Diep met 29 paar levert een respectabel aantal, met de aantekening dat enkele delen van dit beekdal niet zijn onderzocht. Met deze twee beekdalen vormt Noord-Drenthe een belangrijk kerngebied. De Eelder- en Peizermaden en de omgeving van het Leekstermeer, altijd een topgebied voor Drentse Watersnippen leverden in 2006 teleurstellende aantallen op (10 paar). Andere belangrijke gebieden liggen vooral in West- en ZO-Drenthe. Buiten de kerngebieden komt de Watersnip slechts in klein getal voor en vaak in min of meer geïsoleerd liggende broedplaatsen. Opmerkelijk is de ontdekking van Watersnippen op voormalige akkers in het Hunzedal. Deze akkers zijn de afgelopen jaren omgezet in graslandreservaat en waarbij tevens het grondwaterpeil omhoog is gebracht. Met name in de zuidelijke helft van Drenthe leverde het onderzoek in potentieel geachte (deel)gebieden diverse nul-waarnemingen op. Het gaat hier om het beekdal van de Reest en om versnipperde gebieden in het beekdal van de Oude Vaart en het zuidelijke deel van het Drostendiep.

Tabel 1. Aantal paren van de Watersnip in 2006 in gebieden met meer dan 10 paren.
Areas inhabiting more than ten pairs of Common Snipe in 2006.

Gebied Area	Paren Pairs	Gebied Area	Paren Pairs
Drentsche Aa	103	Fochteloërveen	16
Oostervoortsche Diep	29	Dwingelderveld	15
Drostendiep	18	Bargerveen	12
Vledder- & Wapserveense Aa	16		

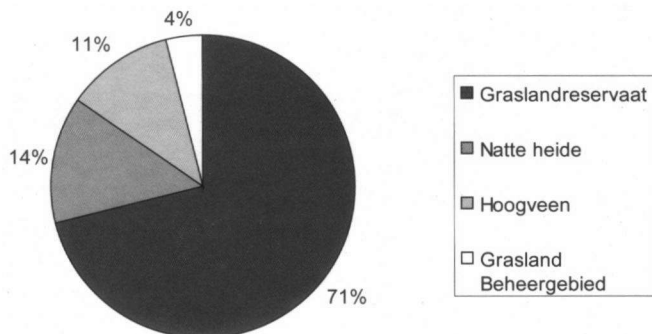
Verdeling over biotopen

Drassige, grazige vegetaties zijn schaars in Drenthe en nagenoeg alleen in natuurgebieden te vinden. Het gaat hierbij om graslandreservaten, hoogvenen en natte heiden. Verreweg de meeste Watersnippen zijn vastgesteld in graslandreservaten, die vrijwel uitsluitend in beekdalen zijn te vinden (Figuur 3). In hoofdzaak zijn dit hooilanden of enigszins verruigde graslandpercelen, waar vooral beheerd wordt vanuit botanische doelstelling (geen bemesting, hooien na 15 juni). In hoogveenengebieden en natte heide (waar snippen vaak zitten in kleine stukken hoogveenvegetatie) zit 25% van de populatie. Slechts 4% werd aangetroffen in natte tot vochtige agrarische beheergebieden, met aangepast agrarisch beheer.

Figuur 2. Verspreiding van de Watersnip in Drenthe in 2006. Getelde biotopen zijn in grijs aangegeven. Kleine stip 1 paar, middelgrote stip 2-5, grote stip 6-10 en vierkant 11-20 paar.

Distribution of the Common Snipe in Drenthe 2006. Examined squares with suitable habitat are grey: dot size increasing from 1 to 2-5, 6-10 and 1-20 (square) pair(s).

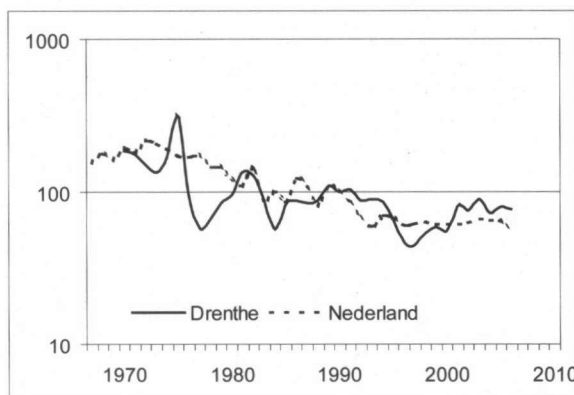
Figuur 3. Verdeling van de 258 paren Watersnippen in 2006 over vier biotooptypen.

Habitat choice of Common Snipe in Drenthe 2006: 71% meadow reserves, 14% wet heathlands, 11% peat moors and 4% wet grassland.

Aantalsontwikkeling

Drenthe versus Nederland

Op basis van BMP-indexen laat de Watersnip zowel in Drenthe als landelijk een gestage achteruitgang zien tot halverwege de jaren negentig (Figuur 4). Landelijk blijft daarna de stand stabiel, terwijl die in Drenthe eerst verder wegzakt om vervolgens weer op te lopen. Over de gehele periode bedraagt de afname landelijk 72% en in Drenthe 58%, maar in Drenthe bedroeg deze tijdens het dieptepunt in 1994-95 76%. Variaties in de trends staan onder meer in verband met het relatief geringe aantal proefvlakken (vooral beginperiode) en het geringe aantal Watersnippen (vooral eindperiode). Verder was de Drentse stand in 1975 opvallend hoog door natte omstandigheden en in 1976-77 opvallend laag door extreme droogte.

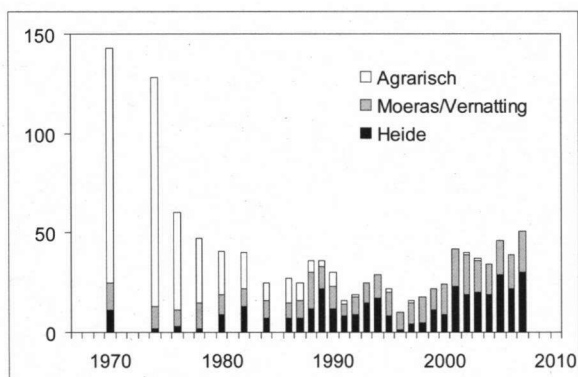
Figuur 4. Aantalsontwikkeling van de Watersnip in Drenthe in 1970-2006 en landelijk in 1967-2006 (BMP-index in log-schaal, 1990=100; van Dijk 2003, SOVON 2002 en SOVON).

Index of Common Snipe in Drenthe versus the trend in The Netherlands (van Dijk 2003, SOVON).

Ontwikkeling per landschapstype in Drenthe

Regulier agrarisch gebied

De grootste veranderingen sinds de jaren zestig van de vorige eeuw hebben zich voorgedaan in het agrarisch gebied, in het gewone boerenland. In ZW-Drenthe (172 km² open landschap; groot deel gemeente Westerveld en incl. Dwingelderveld en grotendeels Drents-Friese Wold) is de totale populatie voor het eerst in 1970 opgenomen en vervolgens vrijwel jaarlijks gevolgd (Figuur 5). In 1970 zat nog 82% van de Watersnippen in het toenmalig reguliere agrarische gebied. Die gebieden zijn enigszins vergelijkbaar met wat thans onder graslandreservaat wordt verstaan. De overige snippen zaten in natte moerassen voornamelijk langs de Wapserveense Aa (Petgaten en omgeving) en in de heide van het Doldersummer- & Wapserveld, Dwingelderveld en bij Havelte. In de jaren zeventig en tachtig stortte de populatie op het boerenland in, vergelijkbaar aan die van de Grutto, en na 1990 broedde hier bij uitzondering nog een Watersnip. In Drenthe is de ontwikkeling in het normale boerenland nauwelijks beschreven of alleen in een bepaalde (scheve) selectie van kleine gebieden.

Figuur 5. Aantal paren van de Watersnip in ZW-Drenthe in 1970-2007 verdeeld over agrarisch gebied (13500 ha), moeras en vernatte voormalige agrarische gebiede 0 ha)(gegevens A.J. van Dijk & J. Kleine; oppervlakten in 2000).

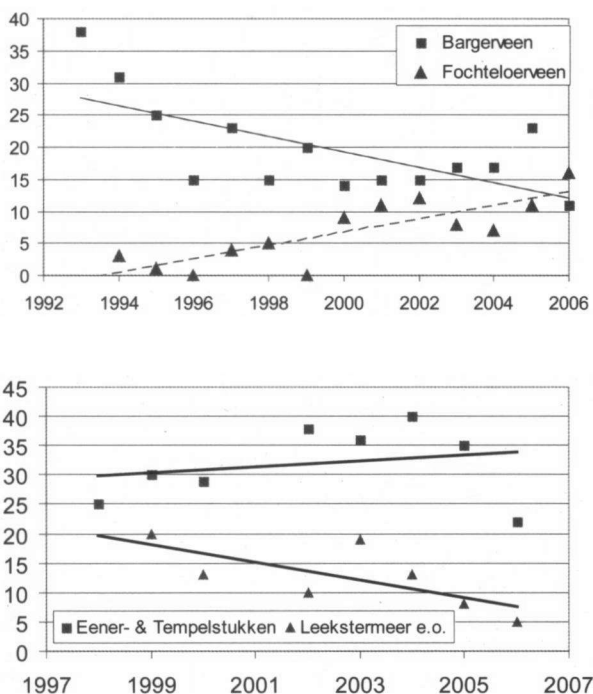
Trend and habitat use of Common Snipe in south-western Drenthe in 3500 ha farmland (white), 200 ha swampy area (grey) and 3500 ha heathlands (black)(information A.J. van Dijk and J.Kleine).

Heidegebieden

In de ZW-Drentse heidegebieden wisselden gunstige en ongunstige perioden elkaar af, hetgeen onder meer samenhangt met de hoeveelheid neerslag, lokale verdroging of juist vernatting en/of heidebeheer (plaggen, maaien, branden, begrazing, ontbossing; zie van Dijk & Heinemeijer 2005, van Dijk & Bijlsma 2006, van Dijk *et al.* 1999, Kleine 1990-2007). Vernattingsmaatregelen vooral sinds de jaren tachtig hadden op de heide van het Dwingelderveld, Doldersummer- & Wapserveld een positief effect op de stand van de Watersnip. In de meeste andere (natte) heidegebieden en soms bij vennen is de Watersnip gewoonlijk een onregelmatige broedvogel.

Hoogveengebieden

Ca. 15 % van de Watersnippen is in de hoogveengebieden van het Bargerveen en Fochteloërveen aangetroffen. In 1992-2000 is het aantal broedparen in het Bargerveen meer dan gehalveerd en handhaaft zich sindsdien op een lager niveau (Figuur 6). Door ingrepen in de waterhuishouding zijn beide gebieden steeds natter geworden. Naast een algehele waterstijging zijn in het Bargerveen in vergelijking met Fochteloërveen meer grote aaneengesloten en voor de Watersnip veelal te diepe wateroppervlakten ontstaan, met name in het oostelijke deel. Dit heeft er vermoedelijk toe bijgedragen dat delen van het gebied voor broedende Watersnippen ongeschikt zijn geworden. In het Fochteloërveen trad in dezelfde periode een gestage toename op, die met name na 2000 sterk doorzette. In dit veengebied is door compartimentering de vernatting fijnmaziger waardoor slechts pleksgewijs open water te vinden is. Hier hebben Watersnippen een duidelijke voorkeur voor delen met Pijpenstrootje die 's winter onder water staan en in het voorjaar geleidelijk opdrogen. Op deze plekken zijn de dichte pollen Pijpenstro geleidelijk vervangen door een kort grazige vegetatie die zeer in trek is bij de snippen (meded. H. Feenstra). Plaatselijk zitten ze ook in korte hoogveenvegetaties. In de jaren rond de eeuwwisseling, toen de vernatting werd ingezet, nam het aantal Watersnippen direct toe, mede in de hand gewerkt door ontstane slikvlaktes als gevolg van graafwerkzaamheden.

Figuur 6. Aantal paren van de Watersnip in de hoogveengebieden Fochteloërveen en Bargerveen in 1994-2006 en in de graslandreservaten Eener- en Tempelstukken en Leekstermeer en omgeving in 1997-2006.

Numbers of Common Snipe in two peat moor areas, Fochteloërveen and Bargerveen and in two meadow reserves, Eener- and Tempelstukken and Leekstermeer area.

Graslandreservaten

In Drenthe zijn diverse beekdalen en delen van laagveenontginningen geconserveerd gebleven als leefgebied van de Watersnip doordat er graslandreservaten zijn ingesteld. Drassige graslanden met late maaidata zijn in potentie geschikt broedgebied. In de Eener- en Tempelstukken in de westelijke tak van het Oostervoortsche Diep is de Watersnip vanaf 1997 toegenomen en dan met name in het vernatte en vernieuwde gebied van de Tempelstukken (Figuur 6). De plotselinge inzinking in de Tempelstukken in 2006 wordt in verband gebracht met het hoge tempo waarmee hoge en dichte ruigten ontstaan (Lok 2006).

Ook in andere gebieden zoals het Leekstermeergebied, met de Matslootpolder en het Peizerdiep nam de populatie in dezelfde periode geleidelijk af (Wanink *et al.* 2005). Ook hier wordt een verband vermoed met de sterke vegetatieverruiging. De Elperstroom en het Reestgebied kunnen ook geschaard worden onder voormalige kerngebieden. Met name de situatie in het Reestgebied is opvallend omdat hier in 1998-2000 tijdens het atlasonderzoek nog in 4 atlasblokken ca 20 paar werden aangetroffen. Door een te laag peil in de Reest is de gewenste hydrologie nog niet op orde en ontbreken grote langdurig plas-drasse delen (meded. B. Zoer, Stichting Het Drentse Landschap). Het Drentsche Aa-gebied, het belangrijkste bolwerk, laat daarentegen een stabiele stand zien, met in 2002-2007 jaarlijks 70 tot 90 paar. In ZW-Drenthe zijn na 1980 geleidelijk aan enkele honderden ha agrarisch gebied uit het agrarisch gebruik en beheer gehaald en beheerd als reservaat. De natte gebieden zijn in trek bij de Watersnip en deze worden hier besproken samen met moerasgebieden.

In moerasgebied is de populatie door de jaren heen vrij stabiel, maar er zijn veel verschuivingen opgetreden. In het vanouds goede watersnipmoeras van de Wapserveense Petgaten (1970 15 paar) is de soort vrijwel verdwenen in samenhang met verdroging, verbossing en verruiging. In de ernaast liggende polder zit thans het leeuwendeel van de snippen (19 paar in 2007). Aanvankelijk was hier een enkele Watersnip te vinden in het boerenland, maar sinds de jaren tachtig zijn meer en meer percelen in handen gekomen van Staatsbosbeheer en vernat. Thans is de gehele polder vernat en veranderd in een open moerasgebied waar op z'n vroegst in augustus gemaaid wordt. Een dergelijke ontwikkeling is in meer voormalige agrarische gebieden vastgesteld, zoals elders in het beekdal van de Vledder & Wapserveense Aa. In 2001-2007 bedraagt de stand in moeras en vernatte gebieden totaal 34-51 paren. Deze gunstige ontwikkeling ten spijt, is de Watersnip in ZW-Drenthe per saldo sinds 1970 met 64% afgenomen. In het meest ongunstige en droge jaar (1996 met nog maar 10 paren) was dit zelfs 93%.

Beheergebieden

In de loop van de jaren negentig zijn in Drenthe diverse gebieden aangewezen als zogenaamd beheergebied, waarbij agrariërs tegen betaling de mogelijkheid wordt geboden om het beheer van graslanden aan te passen ten gunste van weidevogels of botanische waarden. Maatregelen variëren van het uitstellen van de maaidatum, geen of alleen ruige bemesting en dergelijke. Bij de selectie van deze gebieden is uitgegaan van potenties op basis van onder andere een relatief hoge grondwaterstand. Beheergebieden die bekend staan als (voormalig) broedgebied van de Watersnip zijn het Drostendiep, De Klatering bij Beilen en Alteveer-Kerkenveld.

Instelling van beheergebied heeft in de Broeklanden in het noordelijke deel van het Drostendiep positief effect, waarschijnlijk in samenhang met natte omstandigheden door kweldruk en aanwezigheid van slecht doorlatende beekleem in de bodem. In de jaren tachtig broedde hier slechts 1 paar Watersnippen, nu soms 10, en er zijn tevens nesten gevonden. In de andere beheergebieden zijn de Watersnippen voor zover bekend verdwenen of hebben zich niet gevestigd.

Discussie

Dekking en volledigheid

Er zijn geen aanwijzingen dat belangrijke broedgebieden van Watersnippen in 2006 aan de aandacht zijn ontsnapt. Mogelijk zijn enkele snippen gemist in niet (volledig) onderzochte gebieden zoals Oostervoortsche Diep. Door het geringe aantal bezoeken en het vrij wispelturige activiteitenpatroon van Watersnippen kunnen in de speciaal in 2006 op Watersnippen geïnventariseerde gebieden mogelijk territoria zijn gemist of onderschat. Of dit het geval is en in welke mate waarin is niet bekend, maar groot effect hiervan op het totaal wordt niet verwacht. De Watersnip is gevoelig voor droogte. Het jaar 2006 gaat voor wat betreft de neerslag als vrij normaal de boeken in, maar juni-juli waren (zeer) droog. Het waterpeil in de natuurgebieden in ZW-Drenthe was in het voorjaar van 2006 wat lager dan gebruikelijk (meded. J. Kleine, A.J. van Dijk). Mogelijk dat sommige gebieden hierdoor in 2006 minder aantrekkelijk waren voor broedende Watersnippen. Langs de Reest is al eens een droogte-effect geconstateerd. In het natte jaar 1975 werden langs de gehele Reest 60 paren Watersnippen geteld en in het zeer droge voorjaar van 1976 slechts 12 (van Dijk & van Os 1982).

Belang van Drenthe

De belangrijkste broedgebieden van de Watersnip in Nederland worden gevormd door de veenweidegebieden in Friesland, Noordwest-Overijssel en Noord-Holland en enkele beekdalen in Drenthe (Brandsma 2002). De landelijke populatie werd in 1998-2000 geschat op 1200-1500 paren. Zetten we de in 2006 getelde aantallen in Drenthe daar tegen af, dan zou ongeveer 20% van de landelijke populatie in Drenthe broeden. Van de primaire weidevogelsoorten scoort de Watersnip samen met de Wulp (19%) het hoogst als het gaat om het landelijke aandeel. De Watersnip is een soort die kwalificeert voor gebieden die vallen onder Natura2000, het Europese netwerk van natuurgebieden, waarbij gestreefd wordt naar een landelijk populatieherstel van de Watersnip tot 4000 paar verdeeld over tenminste 20 sleutelpopulaties. De Drentse Natura 2000-gebieden Bargerveen en Drentsche Aa worden tot sleutelpopulaties gerekend, zodat het van belang is het beheer mede af te stemmen op broedende Watersnippen.

Toekomst en beheer

Alhoewel de stand ten opzichte van de jaren zeventig met ruim 70% is teruglopen, lijkt de populatie de laatste vijftien jaar redelijk stand te houden. Circa 95% van de Watersnippen broedt vandaag de dag in natuurgebieden. Het verdere voortbestaan zal afhangen van het daar gevoerde beheer. Drenthe kent geen specifieke weidevogelreservaten. De Watersnip lijkt van de primaire weidevogels de enige te zijn die zich heeft kunnen handhaven in reservaten met botanisch beheer, waar maaien en afvoeren het credo is. De Watersnip staat in Drentse graslandreservaten in rangorde inmiddels boven het Paapje, een echte Drentse specialiteit waarvan bijna de helft van de landelijke populatie in Drenthe voorkomt.

Brandsma (1997) onderzocht factoren die van invloed kunnen zijn op broeddichtheden van Watersnippen. Hierbij concludeerde hij dat in blauwgrasland met zeer hoge grondwaterstanden (ca. 0-30 cm beneden maaiveld) en een maaidatum rond eind juli/begin augustus de hoogste dichtheden voorkwamen. In percelen die enkele jaren niet werden gemaaid, en vervuilde en vervuilde, verdween de Watersnip als broedvogel. Dit laatste is in toenemende mate in Drentse beekdalgraslanden, waar met een botanische doelstelling wordt beheerd, ook zichtbaar, bijvoorbeeld in de Drentsche Aa. Sommige graslandreservaten zijn zo vernat dat delen amper gemaaid (kunnen) worden en er bosvorming optreedt. Ruige vegetaties met *Pitrus* zijn hier aspectbepalend. Met het terugdringen van *Pitrus*vegetaties door middel van maaien kan lokaal succes worden geboekt, zoals ook in Engeland is aangetoond (Holton & Allcorn 2006).

Een late maaidatum is voor Watersnippen essentieel. In Giethoorn-Wanneperveen werden tot in juli nog legfels gevonden. Een maaitijdstip in augustus-september is in reservaten met Watersnippen welhaast een vereiste zoals bijvoorbeeld in Waperveen het geval is. In de praktijk wordt echter vaak nog de aloude en veel te vroege datum van 15 juni aangehouden (in verband met de inmiddels vaak al lang verdwenen Kieviten en Grutto's) en dan vaak ook op grote oppervlakten tegelijk. Tijdens het jaar van de Watersnip werden enkele broedgebieden (o.a. Hunzedal, Geelbroek) die als reservaatgebied bestempeld zijn soms in mei en juni hoge veedichtheden aangetroffen. Dit kan funest zijn voor Watersnippen en andere broedvogels. Wat het beheer van Watersnip-gebieden betreft is er nog winst te boeken!

De op stapel zijnde plannen om het Leekstermeergebied en de Peizermeden om te vormen tot waterbergingsgebied met ruige moerasontwikkeling zullen de Watersnip en andere weidvogelsoorten weinig goeds brengen. Tel daar bij op de gesignaleerde knelpunten in het beheer en de toekomstperspectief in de graslandreservaten komt plotseling in geheel ander daglicht te staan. Wie weet zullen biotopen als hoogveen en natte heide net als voor het Paapje uiteindelijk de populatie gaan dragen. De laatste 30 jaar is een verschuiving in die richting gaande. In de periode 1977-80 broedde slechts 5% van de Drentse populatie in heide- en hoogveengebieden (van Dijk & van Os 1982), oplopend naar ca 12% in de jaren tachtig (van den Brink et al. 1996), tot 25% in 2006.

Ruim tweederde van de Watersnippen broedt thans in vaste monitoringsgebieden, waardoor de verdere ontwikkelingen bij aanhoudende telinspanningen goed gevolgd zullen worden. Daaraan zal het niet liggen. Maar om de Watersnip in Drenthe als broedvogel te behouden, zal voortgang gemaakt moeten worden met de vernatting, vergroting van het areaal graslandreservaat en uitvoeren van een mede op de Watersnip toegesneden beheer.

Dankwoord

Euwe Dijk en Ben Hoentjen van de Provincie Drenthe leverden de broedvogelgegevens 1978-1993 op kwartblokniveau. SOVON-Vogelonderzoek Nederland stelde de BMP-index voor Nederland en Drenthe ter beschikking. De volgende mensen trokken er op uit om mekkerende en kloktikkende Watersnippen in kaart te brengen. Zij worden zeer bedankt voor hun inspanningen: A. Bartelds, B. Bats, E. Bloeming, R. Blauw, W. van Boekel, S. Boonstra, G. Bril, S. Bron, J. de Bruin, D. Bruins Slot, G.J. Dekker, A. van Dijk, J. Dijk, B. Dijkstra, R. Dillerop, R. Drewes, M. van Dam, G. Engels, H. Feenstra, F. Fink, H. Folkerts, F. Germers, J. Grotenhuis, J. van Gorkum, M. Haan, D. Haanstra, U. Haanstra, B. Heijman, E. Heijman, R. Heijs, B. Hoentjen, A. Hoving, J. Kleine, T. Knegt, P. Klomp, H. Koster, A. Kooi, H. Koopman, B. Lahuis, J. Lok, H. Mekkes, P. Modderkolk, H. Moorlag, M.C. Neesen, J. Nienhuis, F. van den Noord, H. Olk, S. Olk, R. Oosterhuis, J. Poortstra, J. Ruiter, V. Schaafsman, I. Schimmel, H. Sloots, H. Steendam, E. Thomas, P. Verra, Y. de Vries, K. Uilhoorn, H. van de Waal, R. van Wijk, W. Winter, A. v/d Zijp en K. van Zegeren.

Foto 1. Legsel Watersnip in grasland met pitrus. Haulerpolder, 26 april 2006 (Bert Dijkstra).

Clutch of Common Snipe in meadow with soft rush.

Literatuur

Van Beusekom R., Huigen P., Hustings F., de Pater K. & Thissen J. 2005. Rode Lijst van de Nederlandse broedvogels. Tirion, Baam.

Brandsma, O. 1997. Het reservaatgebied Giethoorn-Wanneperveen, één van de laatste bolwerken van de Watersnip. Stellopers (1997) 1, 21-29.

Brandsma O. 2002. Watersnip. In: SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002. Atlas van de Nederlandse Broedvogels 1998-2000. Nederlandse Fauna 5. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij en European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden.

van den Brink H., van Dijk A., van Os B. & Venema P. 1996. Broedvogels van Drenthe. Van Gorcum, Assen.

Van Dijk A.J. 2003. Trends van weidevogels met behulp van steekproefgebieden in het agrarisch gebied in Drenthe in 1970-2001. Rapport Provincie Drenthe.

Van Dijk A.J. 2004. Handleiding Broedvogel Monitoring Project (Broedvogelinventarisatie in proefvlakken). SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

Van Dijk A.J. van & Bijlsma R.G. Lange-termijn veranderingen bij broedvogels in Wapserveld-Berkenheuvel. Drentse Vogels 20: 1-25.

Van Dijk, A.J. & Heinemeijer H.D. 2005. Ontwikkeling van vegetatie en broedvogels in relatie tot het beheer op het Doldersummerveld. Het Drentse Landschap, Assen.

Van Dijk A.J. & van Os B.L.J. 1982. Vogels van Drenthe. Van Gorcum, Assen.

Van Dijk A.J., van Verden F.A., Hilbrands J.H. & de Roos J. 1999. Broedvogels van het Holtingerveld, Havelte 1993-98. Rapport en eigen beheer, Uffelte.

Hotton N. & Allcorn R.I. 2006. The effectiveness of opening up rush patches on encouraging breeding common snipe *Gallinago gallinago* at Rogerscaugh Farm, Campfield Marsh RSPB reserve, Cumbria, England. Conservation Evidence (2006) 3, 79-80.

Kleine, J. 1990-2007 (in serie). Fauna-inventarisatie Nationaal Park Dwingelderveld en omgeving 1991-2006. Rapport in eigen beheer, Dwingeloo.

Lok, J. 2006. Broedvogels van de Eenerstukken en de Tempelstukken in 2006. Rapport in eigen beheer.

Nijland F. 2000. Lammietjes in de lucht: territoriumkartering van watersnippen *Gallinago gallinago* nader bekeken. Limosa 73: 1-6.

Thorup O. (comp.) 2006. Breeding waders in Europe 2000. International Wader Studies 14. International Wader Study Group, United Kingdom.

Wanink, J.H., R. Bijkerk, C.J.E. Brochard & P. Esselink. 2005. Broedvogelinventarisaties 2005 Leekstermeergebied en de Eelderden Peizermeden: korte beschrijving bij de stippenkaarten. Rapport 2005-117, Bureau Koeman en Bijkerk, Haren.

Summary: Status of the Common Snipe in Drenthe

2006. In 2006 nearly all suitable habitat for Common Snipes in Drenthe (Fig. 1) was checked at least three times during the breeding season in order to get information about distribution and numbers. The count revealed a population of at least 258 pairs (Fig. 2) of which most bread in semi-natural meadows, heathers and peat moor relics (Fig. 3). In 1974-76 the population was estimated to be 1000 pairs, but this was already after considerable decline had taken place. Later estimates gave 600 pairs in 1977-80, 200-400 in 1990-95 and 250-300 in 1998-2000. Decline occurred mainly in agricultural areas (Fig. 5) which explains the decrease in range (compare Fig. 1 and 2). In most meadow reserves, heaths and peat moors the population remained more or less stable, however with large variation within habitats (Fig. 6).

Decline is due to intensified agriculture and draining of wet areas. In areas that became wetter during the last decades, the population is stable and in some areas even increased. Because the Common Snipe is less linked to agriculture and is apparently able to survive in poor conditions like in heather and peat moors, its future might be a little brighter than that of other meadow birds in Drenthe.